

Gubernator Portorykański oraz model władzy wykonawczej w Portoryko

Wprowadzenie

Władzę wykonawczą na całym terytorium Stanów Zjednoczonych i Portoryko, jako terytorium zależnym, sprawuje Prezydent Stanów Zjednoczonych. Z drugiej jednak strony, Portoryko nie posiada własnego Prezydenta, a w ramach swojego „statusu stowarzyszeniowego” oraz zgodnie z Konstytucją Portorykańską z 1952 roku, ma prawo do wyboru własnego Gubernatora. W niniejszym artykule będę się głównie skupiał na przedstawieniu i omówieniu poszczególnych przedstawicieli władzy wykonawczej w Portoryko. Ze względu na złożoność materii, będę się starał dodatkowo nawiązywać w celach komparatystycznych i pomocniczych do prawa amerykańskiego oraz do wybranych pojęć z prawa polskiego, anglosaskiego.

Wybór Gubernatora oraz jego kadencja

Artykuł czwarty Konstytucji zatytułowany „Władza Wykonawcza”, poświęcony jest Gubernatorowi Portorykańskiemu. Jak sam nagłówek wskazuje, legitymuje się on w sposób Konstytucyjny, do tego aby reprezentować

władzę wykonawczą na terytorium Portoryko. Potwierdzone jest to w punkcie pierwszym tego artykułu: „Władzę wykonawczą wykonuje Gubernator”. Wybierany jest on w wyborach powszechnych, poprzez głosowanie tylko bezpośrednie. Co oznacza, że w przeciwieństwie do modelu stosowanego w Stanach Zjednoczonych przy wyborze Prezydenta, nie występują tutaj żadni pośrednicy, tacy jak elektorzy.¹ Gubernator wybierany jest raz na cztery lata i rozpoczyna sprawować swój urząd od dnia drugiego stycznia, następującego zaraz po roku w którym wygrał on wybory. Konstytucja wymaga żeby Gubernator zamieszkiwał terytorium Portoryko oraz żeby miał on w jej stolicy swoją siedzibę.² Obecnie, jest nim od 2013 roku Alejandro Javier García Padilla, demokrat, z partii Popular Democratic. Jego poprzednikiem w latach 2009–2013, był Gubernator republikański, Luis Guillermo Fortuño Burset, z partii politycznej New Progressive. Analizując wszystkich poprzednich gubernatorów portorykańskich od 1949 roku, w szczególności od 1965 i ich zainteresowania polityczne, możemy bezpośrednio zauważyć że reprezentują oni dwa ugrupowania polityczne: republikańców, demokratów; które wzajemnie przeplatają się ze sobą. Brak jest natomiast gubernatorów z innych partii politycznych, oraz stałej ciągłości jednego nurtu politycznego.³

Następnie w punkcie trzecim tego samego artykułu Konstytucji Portorykańskiej, wymienia się poszczególne warunki, które łącznie musi spełnić kandydat na Gubernatora. Pierwszy z nich stanowi, że osoba taka najpóźniej do dnia wyborów musi skończyć trzydzieści pięć lat. Kolejnym warunkiem jest to, że musi posiadać minimum pięć lat przed wyborami, obywatelstwo Stanów Zjednoczonych oraz ponadto zamieszkiwać „*bona fide*” terytorium Portoryko.⁴ Należy podkreślić, że powyższy warunek dotyczący obywatelstwa i zamieszkania, dotyczy kolejno po sobie następujących lat. Wyklucza to osobę, która mieszkała 3 lata poza Portoryko i wróciła na dwa lata żeby kandydować na Gubernatora. W przeciwieństwie do Prezydenta Stanów Zjednoczonych, Gubernatorem Portorykańskim może zostać nawet obcokrajowiec. Konstytucja Portorykańska *expressis verbis* nie zabrania kandydowania osobie, która urodziła się w innym państwie

1 Art. 4 pkt. 1 Konstytucji Portorykańskiej z 1952 roku.

2 *Ibidem*.

3 *Gobierno: 6 – Gobernadores puertorriqueños*, <http://www.encyclopediapr.org/esp/article.cfm?ref=08120303> [dostęp: 12.04.2014].

4 Art. 4 pkt. 3 Konstytucji Portorykańskiej z 1952 roku.

a została później np. naturalizowana. Trzeba pamiętać, że Prezydentem Stanów Zjednoczonych może być tylko osoba która się urodziła na jego terytorium. Więc jeżeli Konstytucja Portorykańska nie zawiera takiego sformułowania można jasno domniemywać, że w ogóle wymóg taki nie istnieje. Wśród wymienionych wymagań klauzula generalna „bona fide” oznacza dobrą wiarę.⁵ Określenie to, jest bardzo dobrze znane na gruncie prawa polskiego. Zasada „dobrej wiary” doniosłe ma znaczenie na gruncie regulacji prawa cywilnego. Do tego czy istnieje bądź istniała „bona fide”, czy nie, odnoszą się późniejsze skutki oraz konsekwencje prawne. Analizując ten zwrot w polskiej literaturze prawniczej, należy w szczególności odnieść się do poglądu Edwarda Gniewka, który stwierdził, że na gruncie uregulowań prawa cywilnego „dobra wiara jest zjawiskiem wewnętrznym, stanowiącym stan psychiczny określonej osoby” oraz uważa, że „niewątpliwie trudno jest dowieść stanu dobrej wiary, ponieważ wiąże się to z problematyką stanu świadomości oraz przeżyć psychicznych.”⁶ Podobnie dobrą wiarę określa Andrzej Bierć twierdząc, że „dobra wiara w znaczeniu subiektywnym oznacza stan psychiczny”, który w polskim kodeksie cywilnym należy rozumieć wyłącznie jako „błędne, choć usprawiedliwione przeświadczenie o istnieniu prawa lub stosunku prawnego.”⁷ W związku z tym, w przypadku Portoryko samo „zamieszkiwanie w dobrej wierze” może być różnie interpretowane w zależności od określonej sytuacji. Po pierwsze, można ten zwrot zastosować do osób, które nielegalnie na tej wyspie zamieszkują tzn. niezgodnie z prawem. Po drugie, bardzo szeroka interpretacja tego zwrotu może według mnie doprowadzić w skrajnym przypadku do następującego wniosku: osoba która, uzyskała obywatelstwo amerykańskie oraz zamieszkuje terytorium Portoryko w złym zamiarze, czy w złym celu, jest wykluczona z możliwości kandydowania w wyborach na Gubernatora. Uważam, że skoro „dobra wiara” jest w Polsce zjawiskiem wewnętrznym, czy stanem psychicznym, to jeżeli ktoś specjalnie zamieszkuje Portoryko w „złym zamiarze”, to również powinien być wykluczony z możliwości kandydowania w wyborach na Gubernatora. Poprzez takie rozumowanie można jasno stwierdzić, że trzeba najpierw udowodnić osobie takiej „zły zamiar”, a dopiero później pozbawić ją konstytucyjnego prawa kandydowania w wyborach. Powinno to się odbyć, w sposób zgodny z obowiązującym prawem

5 *Słownik Języka Polskiego*, <http://www.sjp.pl/bona+fide> [dostęp: 12.04.2014].

6 E. Gniewek, *Podstawy prawa cywilnego*, wyd.3, Warszawa 2010, s. 194.

7 A. Bierć, *Zarys prawa prywatnego – część ogólna*, Warszawa 2012, s. 130.

przewidziany. Klauzula ta pomaga i jest celowa w dzisiejszych czasach. Stany Zjednoczone wypowiedziały oficjalnie wojnę terrorystom, grupom ekstremistów, a z drugiej strony bardzo dużo osób z całego świata stara się uzyskać pozwolenie na pracę t. j., „zieloną kartę”. Tysiące osób przekracza granicę nielegalnie i chce mieszkać w Stanach Zjednoczonych. Zawsze istnieje ryzyko, że obywatel Stanów Zjednoczonych wcześniej naturalizowany, czy nawet urodzony na jego terytorium może planować działalność na szkodę Portoryko. Dlatego też, warunek ten ogranicza krąg osób kandydujących i pozwala w teorii, na wybór zaufanego Gubernatora.

Uprawnienia i obowiązki Gubernatora

Punkt czwarty, artykułu czwartego Konstytucji Portorykańskiej, poświęcony jest „kompetencją i obowiązkom” Gubernatora. W pierwszej kolejności Konstytucja wymienia „wykonywanie ustaw”. Kiedy zdaniem Gubernatora, interes publiczny będzie tego wymagał, może on zwołać nadzwyczajne posiedzenie Zgromadzenia Ustawodawczego, bądź samego senatu portorykańskiego. Zgromadzenie to składa się z dwóch izb: senatu oraz izby reprezentantów.⁸ Gubernator mianuje i powołuje funkcjonariuszy publicznych w sposób zgodny oraz przewidziany w Konstytucji oraz ustawach. Poza sesjami izb Zgromadzenia Ustawodawczego, Gubernator ma konstytucyjną możliwość „powoływania”, „mianowania” osób na stanowiska publiczne. Każda podobna decyzja Gubernatora w powyższym zakresie, która wymagałaby uprzedniej rady i zgody senatu, bądź obu izb Zgromadzenia Ustawodawczego. Przestaje być wiążąca w momencie zwołania ich „najbliższego, zwyczajnego posiedzenia”. Konstytucja portorykańska podkreśla przez to, że tylko zwołanie jednego wspomnianego typu posiedzenia powoduje wygaśnięcie decyzji Gubernatora o mianowaniu, powołaniu. W odniesieniu do tej sytuacji, nadzwyczajne posiedzenie Senatu czy Zgromadzenia Ustawodawczego nie wywiera takich konsekwencji prawnych, jak ich zwyczajne obrady.

Gubernator w Portoryko jest również naczelnym dowódcą Gwardii Narodowej Portoryko⁹. Konstytucja Portorykańska posługuje się znany

8 Art. 3 pkt. 1 Konstytucji Portorykańskiej z 1952 roku.

9 *Estado Libre Asociado de Puerto Rico*, <http://www2.pr.gov/agencias/estado/Documents/OE-2013/OE-2013-064.pdf> [dostęp: 12.04.2014].

terminem łacińskim *posse comitatus*. Pochodzi ono z systemu anglosaskiego Common Law, a mianowicie prawa precedensowego. Jego pierwotne użycie oznaczało uprawnienie szeryfa, który mógł zwołać w każdym momencie pomocników do pomocy. W szczególności przy ściganiu i złapaniu groźnego bandyty, grasującego gdzieś w okolicy.¹⁰ Termin ten ściśle się wiąże z uprawnieniem osobistym Gubernatora Portorykańskiego do zwoływania „pospolitego ruszenia” oraz dodatkowo do kierowania działaniami Gwardii Narodowej Portoryko w celu ochrony porządku publicznego, przewyższenia rebelii czy inwazji wroga na terytorium Portoryko. Gubernator ma możliwość ogłoszenia stanu wojennego w Portoryko, w ściśle określonych sytuacjach. Każda z nich odnosi się bezpośrednio do „bezpieczeństwa publicznego” państwa. Pierwszą z nich jest „rebelia”, drugą „inwazja”, trzecią jest sama „sytuacja zagrożenia” nimi. W takiej sytuacji Zgromadzenie Ustawodawcze w Portoryko powinno zebrać się natychmiast żeby przyjąć bądź odrzucić konieczność stanu wojennego na swoim terytorium. Ponadto w powyższym przypadku Konstytucja Portorykańska zawiera ściśle określoną wytyczną, że działania Zgromadzenia Ustawodawczego powinny wynikać z jego własnej inicjatywy. Moim zdaniem chodzi tutaj oto, aby żadna osoba czy też instytucja, nie ingerowała w pracę Senatu, Izby Reprezentantów oraz w ich niezależność. Ma to szczególne znaczenie w autonomicznym podejmowaniu decyzji przez te „instytucje kolegialne”, które reprezentują władzę ustawodawczą. Zgodnie z zasadą trójpodziału władzy w państwie, władza wykonawcza ani sądownicza, nie powinny naruszać porządku ustrojowego poprzez ingerowanie w kompetencje władzy ustawodawczej. Wyżej podany zapis w konstytucji, odzwierciedla wspomniany podział niezależności, co najmniej dwóch tych władz.

Konstytucja Portorykańska wymienia osobiste uprawnienia, które przysługują Gubernatorowi. Są one analogiczne do znanych nam w prawie polskim oraz w innych systemach prawnych, kompetencji reprezentanta władzy wykonawczej. Należy tutaj w szczególności wymienić i podkreślić, powszechnie znane nam prawo łaski. Nadto, Konstytucja wymienia, możliwość wstrzymania wykonalności wyroku w sprawach karnych. Bardzo ciekawym rozwiązaniem jest możliwość zmiany dotychczas ustanowionej kary, czy darowania całości lub części nałożonych grzywien bądź

¹⁰ *Posse Comitatus*, <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/Posse+comitatus> [dostęp: 12.04.2014].

kar pieniężnych oraz wszelkiego rodzaju konfiskaty np. mienia, pieniądza. Z oczywistością w tej ustawie zasadniczej, możemy zauważyć dużo szerszy katalog przyznanych uprawnień władzy wykonawczej, porównując je w odniesieniu do jej odpowiedników w Konstytucji Rzeczypospolitej Polski. Z powyższych, dosyć szerokich osobistych uprawnień gubernatora Portorykańskiego, wyłączone są jedynie *expressis verbis* sprawy odnoszące się do „pobytu”, „zamieszkania”, „osiedlenia się”. Gubernator Portorykański aprobuje albo odrzuca zgodnie z Konstytucją, uchwały oraz projekty przyjętych ustaw przez Zgromadzenie Ustawodawcze. Oprócz pewnych uprawnień, które przysługują wyłącznie Gubernatorowi Portorykańskiemu, Konstytucja nakłada również na niego pewne obowiązki. Gubernator jest zobowiązany na początku obrad każdego zwykłego posiedzenia Zgromadzenia Ustawodawczego, przedstawić informację na temat sytuacji w Portoryko, stanu budżetu, wydatków planowanych na kolejny „rok budżetowy”. Wspomniane wystąpienie Gubernatora musi zawierać takie dane, parametry obliczeniowe oraz koszty szacunkowe, na podstawie których można opracować przyszłą ustawę budżetową. Na samym końcu punktu czwartego, w artykule czwartym Konstytucji, znajduje się ogólne upoważnienie Gubernatora Portorykańskiego do wykonania przez niego wszelkich innych zadań, powinności prawnie przewidzianych. Oznacza to, że ponad wymieniony zakres obowiązków oraz uprawnień, jeżeli dodatkowo nowe zostały udzielone Gubernatorowi w ustawie zasadniczej oraz w każdym innym akcie prawnym o randze ustawowej może on na ich podstawie przystąpić do ich realizacji.¹¹

Model i sposób wykonywania władzy wykonawczej w Portoryko

Na wstępie chciałbym zaznaczyć, że w związku z bardzo bliską korelacją zachodzącą pomiędzy władzą wykonawczą Stanów Zjednoczonych Ameryki i egzekutywą Portorykańską oraz istniejącym obecnie dwustopniowym modelem rządzenia i wykonywania władzy w Portoryko; powyższe zagadnienie zostanie przedstawione w szerszym zakresie. Niezbędne przez to jest krótkie zaprezentowanie pierwszego, najwyższego stopnia władzy wykonawczej tzn. instytucji, które mają tylko zastosowanie w Stanach

¹¹ Art. 4 pkt. 4 Konstytucji Portorykańskiej z 1952 roku.

Zjednoczonych. Kolejno na drugim stopniu mojego podziału znajdują się instytucje stricte portorykańskie, które zostaną następnie omówione. Wyżej wymieniony podział władzy wykonawczej wynika ze statusu stowarzyszeniowego ze Stanami Zjednoczonymi oraz ze wszelkich innych konsekwencji, które są następstwem tak bliskich relacji.

W modelu ustrojowym Prawa Amerykańskiego, władzę wykonawczą reprezentuje Prezydent Stanów Zjednoczonych. Wykonuje on ją razem z sekretarzami stanu, są oni odpowiednikami „ministrów” w systemie ustrojowym kontynentalno-europejskim. O wykonywaniu władzy ustawodawczej przez Prezydenta Stanów Zjednoczonych pisze w książce pod tytułem „Amerykański prezydencjalizm”. Ryszard Małajny. Zawarł w niej następujące sformułowanie: „...członkowie Konwencji Konstytucyjnej zgodnie zdecydowali powierzyć Prezydentowi władzę wykonawczą...”¹². Ponadto dalej, w swojej książce Profesor tak o to określił oraz przedstawił rolę prezydenta: „...jest usytuowany na szczycie olbrzymiej i niezwykle zróżnicowanej hierarchii urzędniczej, urzeczywistniającej zadania wykonawczo-administracyjne...”¹³. Natomiast, Artur Ławniczak tak oto scharakteryzował w modelu amerykańskim uprawnienia władzy wykonawczej: „...jest ona konsekwentnie jednoczłonowa z prezydentem na czele stojącym samodzielnie na czele państwa i jednocześnie administracji rządowej...”¹⁴. Analizując system władzy wykonawczej Portoryko można przyjąć, że na jego obszarze funkcjonuje podobny model do tego występującego w Stanach Zjednoczonych. Na marginesie trzeba dodać że, między oby dwoma modelami istnieje pewna zależność oraz swoista relacja. Władze wykonawczą *expressis verbis* wykonuje Gubernator, któremu towarzyszą i asystują przy wykonywaniu zadań oraz udzielonych kompetencji odpowiedni ku temu sekretarze. Punkt piąty, czwartego artykułu Konstytucji jest poświęcony radzie sekretarzy oraz sposobowi ich ustanawiania. Każdy sekretarz jest powoływany przez Gubernatora Portorykańskiego, za radą i zgodą Senatu. Jedyny wyjątek w tym przypadku będzie stanowić powołanie Sekretarza Stanu, u którego dodatkowo wymagana jest uprzednia rada i zgoda izby reprezentantów. Kandydat

¹² R.M. Małajny, *Amerykański prezydencjalizm*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2012, s. 364–365.

¹³ *Ibidem*, s. 378–379.

¹⁴ A. Ławniczak, *Ustroje polityczne państw latynoamerykańskich*, Katedra Doktryn Politycznych i Prawnych WPAiE UW, Wrocław 2008, s. 107.

na sekretarza musi spełnić takie same wymogi, jakie zostały przewidziane dla Gubernatora Portorykańskiego w punkcie trzecim, tego samego artykułu Konstytucji Portorykańskiej. Są nimi: ukończone 35 lat, posiadanie obywatelstwa amerykańskiego przez co najmniej pięć lat oraz zamieszkiwanie w „dobrej wierze” na terytorium Portoryko.¹⁵ Rada sekretarzy w której skład wchodzi poszczególni, wybrani sekretarze, tworzy organ kolegiałno-doradczy Gubernatora.¹⁶

Każdemu z sekretarzy portorykańskich odpowiada poszczególny departament, np: Departament Stanu, Departament Sprawiedliwości, Departament Edukacji, Departament Zdrowia. Zgromadzenie Ustawodawcze ma uprawnienie do tworzenia, reorganizacji oraz konsolidacji departamentów i do ustanowienia dla nich celów i zadań.¹⁷ Możemy zauważyć, że część departamentów ma swoich odpowiedników wśród ministerstw istniejących w Polsce. Do takich należą m.in.: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Zdrowia.¹⁸ Chciałbym krótko omówić strukturę i funkcje portorykańskiego Departamentu Sprawiedliwości. Należy on do struktur organizacyjnych *rządu* portorykańskiego, reprezentując on również władzę wykonawczą w Portoryko. Departament Sprawiedliwości jest ogólnie odpowiedzialny za: *implementacje* oraz przestrzeganie właściwe prawa w Portoryko. Reprezentuje *interes publiczny* we wszelkich sprawach cywilnych i karnych. Swoją podstawę *instytucjonalną* wywodzi bezpośrednio z Konstytucji Portorykańskiej. Jej zadania, kompetencje, funkcje oraz struktury są zawarte w różnych aktach prawnych, takich jak: *Código Político*, *Ley Orgánica del Departamento de Justicia*, *Ley para crear el Instituto de Capacitación y Desarrollo del Pensamiento Jurídico adscrito al Departamento de Justicia*, *Reglamento para resolver controversias sobre pagos y deudas entre Agencias Gubernamentales, adscritas al Departamento de Justicia*, etc. Do jednych z jego podstawowych zadań należy doradztwo prawne. Jest ono świadczone Gubernatorowi, Zgromadzeniu Ustawodawczemu, samorządowi terytorialnemu, szefom publicznych jednostek organizacyjnych. Reprezentuje ten departament *interes publiczny*, w szczególności na szczeblu

¹⁵ Art. 4 pkt. 3 Konstytucji Portorykańskiej z 1952 roku.

¹⁶ Art. 4 pkt. 5 Konstytucji Portorykańskiej z 1952 roku.

¹⁷ Art. 4 pkt. 6 Konstytucji Portorykańskiej z 1952 roku.

¹⁸ *Kancelaria Prezesa Rady Ministrów – Ludzie*, <https://www.premier.gov.pl/ludzie.html> [dostęp: 12.04.2014].

samorządowym i rządowym, w sprawach karnych oraz cywilnych przed wszystkimi sądami, urzędnikami, komisjami etc. Poprzez własne działania, jak np. analiza, badania, kontrola; w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa, czy wstąpienia nieprawidłowości, dochodzi sprawiedliwości przed sądami powszechnymi. Reprezentuje interes publiczny w sprawach z zakresu prawa rodzinnego. Sprawuje kontrole i prowadzi działania przeciwko „nieuczciwym praktykom” występujących w handlu. Chodzi tutaj o przeciwdziałanie monopolom rynkowym czy zmonopolizowanym. Dotyczy to, w szczególności o zachowanie konkurencyjności na rynku, zgodnie z przewidzianym prawem. Zarządza księgami wieczystymi oraz je prowadzi na terytorium Portoryko. Ponadto, gromadzi przydatne dane, informacje w sprawach karnych. Podejmuje niezbędne środki, działania w celu zwiększenia bezpieczeństwa Portorykańczyków i przeciwdziałania łamaniu prawa oraz walczy z przestępczością.¹⁹ Obecnie sekretarzem sprawiedliwości jest Luis Sánchez Betances²⁰.

Zdarzenia losowe i inne okoliczności przewidziane w Konstytucji oraz ich wpływ na egzekutywę

Konstytucja Portorykańska z 1952 r. przewiduje szereg sytuacji, w których Gubernator nie może pełnić swoich funkcji. Mogą one być dwójakiego typu w zależności od tego czy mają charakter stały czy przemijający. Pierwsze sytuacje wymienione w punkcie siódmym mają charakter stały, trwałe, a kolejne w punkcie ósmym mają charakter przemijający. Do tych najdalej idących w skutkach prawnych sytuacji w punkcie siódmym należą: śmierć Gubernatora, jego rezygnacja, odwołanie go ze stanowiska, niezdolność całkowita oraz stała do pełnienia swoich funkcji. Jest to katalog otwarty, niewyczerpujący, ponieważ Konstytucja nadto zawiera pojęcie niedookreślone: „braku całkowitego”. Pojęcie to jest abstrakcyjne i należy odnieść je do każdej możliwej sytuacji, bądź zdarzenia czy stanu zdrowia itp. W przypadku wystąpienia jakiegokolwiek przeszkody, która

¹⁹ *Departamento de Justicia – Información General*, http://www.justicia.pr.gov/rs_template/v2/InfGen/ [dostęp: 12.04.2014].

²⁰ *Departamento de Justicia – Teléfonos y Dirección*, http://www.justicia.pr.gov/rs_template/v2/OfSecretario/OfS_teldir.html [dostęp: 12.04.2014].

całkowicie i nieodwracalnie pozbawia Gubernatora Portorykańskiego możliwości w pełnieniu swoich obowiązków, przestaje on *ex lege* na mocy Konstytucji sprawować swoją funkcję. W takim przypadku, do czasu wyboru nowego Gubernatora i objęcia przez niego władzy, jego funkcję będzie pełnił Sekretarz Stanu.

Warto zauważyć, że Konstytucja pozostawiła dowolny sposób uregulowania w formie ustawy o tym który z poprzednio wymienionych sekretarzy może zastąpić Gubernatora i Sekretarza Stanu, w przypadku ich jednoczesnej niezdolności, „braku całkowitego” w sprawowania władzy. Kolejno w Konstytucji Portorykańskiej jest uregulowana czasowa niezdolność do sprawowania swoich funkcji przez Gubernatora. *Expressis verbis* jest jasno napisane, że przez jakąkolwiek przeszkodę o charakterze przemijającym, Gubernatora zastępuje na ten czas Sekretarz Stanu. Jednak że, Konstytucja nie podaje żadnego przykładu tej niezdolności. Katalog jest tak otwarty, że pojęcie te należy odnieść do konkretnej sytuacji, zdarzenia, choroby, przyczyny itp. Natomiast jeżeli Sekretarz Stanu z jakiegokolwiek racji nie będzie mógł objąć funkcji Gubernatora, wówczas ustawa ma przewidzieć, który z Sekretarzy wchodzących w skład wspomnianej rady ma objąć władzę. Tutaj tak samo jak poprzednio, ustawa zasadnicza milczy o możliwych przyczynach stanowiących przeszkodę w sprawowaniu władzy przez Sekretarza Stanu.²¹ Punkt dziewiąty czwartego artykułu Konstytucji przedstawia dopuszczalną i wyjątkową sytuację wyboru Gubernatora przez Zgromadzenie Ustawodawcze. Chodzi tutaj o szczególną sytuację, w której Gubernator nie obejmie w ogóle władzy albo w czasie jej wykonywania nastąpi „trwała przeszkoda” i to zanim zostanie powołany Sekretarz Stanu. Dotyczy to również przypadku, w którym Sekretarz Stanu został powołany, ale nie objął bądź odmówił pełnienia czasowo funkcji Gubernatora. Konstytucja Portorykańska przewiduje szczególny tryb powołania „tymczasowego” Gubernatora. Jest on wybierany na Zgromadzeniu Ustawodawczym, poprzez głosowanie każdej z jego izb. Odbywa się to na pierwszym możliwym zwyczajnym posiedzeniu. Wygrywa kandydat, który uzyska poparcie większością całkowitą w odniesieniu do każdej z uczestniczących izb. Gubernator w ten sposób wybrany sprawuje czasowo swoją funkcję, aż do momentu wybrania w kolejnych wyborach powszechnych nowego Gubernatora i objęcia przez niego władzy.

²¹ Art. 4 pkt. 7 i 8 Konstytucji Portorykańskiej z 1952 roku.

Ostatni punkt artykułu czwartego poświęcony jest odwołaniu Gubernatora, odnosi się on bezpośrednio do punktu dwudziestego pierwszego w artykule trzecim. Po przeczytaniu tego punktu można stwierdzić, że mamy w nim do czynienia z tak zwaną instytucją: „impeachment” bądź co najmniej z jej odpowiednikiem. Oznacza to, że osoba zajmująca wysokie stanowisko, i która chroniona jest dodatkowo immunitetem zostaje postawiona w stan oskarżenia. Instytucja ta wywodzi się z systemu anglosaskiego prawa precedensowego.²² Konstytucja Portorykańska uregulowała możliwość oskarżenia Gubernatora i pozbawienia go możliwości pełnienia swoich funkcji. Podstawą do tego są: „zdrada, przekupstwo, inne przestępstwa ciężkie oraz i te mniejsze, które powiązane są z deprawacją”. Katalog przyczyn na podstawie, których można postawić w stan oskarżenia Gubernatora jest otwarty i szeroki. Proces inicjacyjny rozpoczyna Izba Reprezentantów, która przy obecności co najmniej dwóch trzecich liczby całkowitej swoich członków, formułuje akt oskarżenia. Kompetencja do rozpoczęcia tego postępowania, należy wyłącznie do Izby Reprezentantów i nie podlega ona żadnym innym oddziaływaniom, wpływom w tym zakresie. Natomiast Senat ma wyłączne uprawnienie do sądzenia i wydania przyszłej sentencji. Senatorowie wykonują swoją pracę w imieniu całego narodu, są zobowiązani złożyć odpowiednią przysięgę bądź oświadczenie. Swoją decyzję dotyczącą Gubernatora podejmują liczbą głosów wynoszącą co najmniej trzy czwarte wszystkich zasiadających senatorów w Senacie. Powzięte stanowisko skutkować może tylko pozbawieniem Gubernatora prawa do sprawowania jego Konstytucyjnych funkcji i uprawnień. Dal-sze sformułowanie aktu oskarżenia w stosunku do jego osoby oraz jego uczestnictwo w postępowaniu sądowym, czy wyrok, jaki i wymierzenie ewentualnej kary, następuje w sposób zgodny z Prawem Portorykańskim.

Prezes Portorykańskiego Sądu Najwyższego przewodniczy każdemu postępowaniu przeciwko Gubernatorowi. Na końcu należy wspomnieć, że Senat oraz Izba Reprezentantów w Portoryko na swoich zwyczajnych i nadzwyczajnych posiedzeniach mogą omawiać aktualne postępowanie przeciwko Gubernatorowi. Przewodniczący obu izb powinni zwołać odpowiednie, wyżej przedstawione posiedzenia, na wniosek co najmniej dwóch trzecich wszystkich zasiadających osób w Izbie Reprezentantów.²³

²² *Impeachment*, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3914358/impeachment.html> [dostęp: 12.04.2014].

²³ Art. 3 pkt. 21 Konstytucji Portorykańskiej z 1952 roku.

Uwagi Końcowe

Funkcje Gubernatora Portorykańskiego oraz model władzy wykonawczej wykazują swoiste cechy. Są one z jednego punktu widzenia podobne do innych dobrze nam znanych uprawnień i kompetencji w państwach demokratycznych, gdzie zastosowano trójpodział władzy. Z drugiej jednak strony, biorąc pod uwagę strukturę organizacyjną oraz zależności i wszelkie relacje ze Stanami Zjednoczonymi możemy zauważyć model dwustopniowy władzy wykonawczej w Portoryko. W nim, ponad Gubernatorem Portorykańskim dominującą rolę odgrywa Prezydent Stanów Zjednoczonych, który ma nadrzędną pozycję w amerykańskim systemie władzy wykonawczej do którego Portoryko przynależy. Na zakończenie chciałbym nawiązać do pojęcia *rządu faktycznego* omówionego i przedstawionego przez Krystiana Complaka. Uważa on, że *rząd faktyczny polega na sprawowaniu władzy w państwie, nie posiadającym organów przedstawicielskich, przez osoby nie mogące zalegalizować swego najwyższego kierownictwa w wyborach powszechnych*. Po analizie jego książki poświęconej tej tematyce, można dojść do pewnej konkluzji. Na podstawie cech typowych dla tego systemu, przedstawionych przez Autora, zauważyć można, że Portoryko jest obszarem na, którym sprawowana jest władza wykonawcza oraz forma rządzenia w nim, w sposób demokratyczny. „Rządy faktyczne”, które w historii wielu państw Ameryki Łacińskiej występowały, nie mają obecnie miejsca w Portoryko. Jednym z decydujących wyznaczników tego podziału według Autora książki, jest kryterium *legalizacji władzy* w wyborach powszechnych.²⁴

Bibliografia

Akty prawne

La Constitución del Estado Libre Asociado de Puerto Rico (1952).

Literatura

Bierć A., *Zarys prawa prywatnego – część ogólna*, Warszawa 2012.

²⁴ K. Complak, *Rządy Faktyczne w Ameryce Południowej (1930–1979)*, Prawo CLXIII, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1990, s. 20–21.

- Complak K., *Rządy Faktyczne w Ameryce Południowej (1930–1979)*, Prawo CLXIII, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1990,
- Gniewek E., *Podstawy prawa cywilnego*, wyd.3, Warszawa 2010.
- Ławniczak A., *Ustroje polityczne państw latynoamerykańskich*, Wrocławskie Studia Erazmiańskie, Bibliotheca Erasmiana I, Katedra Doktryn Politycznych i Prawnych WPAiE UW, Wrocław 2008.
- Małajny R.M., *Amerykański prezydencjalizm*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2012.

Źródła internetowe

- Departamento de Justicia – Información General*, http://www.justicia.pr.gov/rs_template/v2/InfGen/ [dostęp: 12.04.2014].
- Departamento de Justicia – Teléfonos y Dirección*, http://www.justicia.pr.gov/rs_template/v2/OfSecretario/OfS_teldir.html [dostęp: 12.04.2014].
- Estado Libre Asociado de Puerto Rico*, <http://www2.pr.gov/agencias/estado/Documents/OE-2013/OE-2013-064.pdf> [dostęp: 12.04.2014].
- Gobierno: 6 – Gobernadores puertorriqueños*, <http://www.encyclopediapr.org/esp/article.cfm?ref=08120303> [dostęp: 12.04.2014].
- Impeachment*, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3914358/impeachment.html> [dostęp: 12.04.2014].
- Kancelaria Prezesa Rady Ministrów – Ludzie*, <https://www.premier.gov.pl/ludzie.html> [dostęp: 12.04.2014].
- Posse Comitatus*, <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/Posse+comitatus> [dostęp: 12.04.2014].
- Słownik Języka Polskiego*, <http://www.sjp.pl/bona+fide> [dostęp: 12.04.2014].

